

81th International Scientific
Conference of the
University of Latvia 2023

LATVIJAS UNIVERSITĀTES VĒSTURES LIECĪBAS ATMIŅAS INSTITŪCIJU KRĀJUMOS

Tēžu krājums

HISTORICAL EVIDENCE OF THE UNIVERSITY OF LATVIA IN THE COLLECTIONS OF MEMORY INSTITUTIONS

Collection of abstracts

UNIVERSITY
OF LATVIA

2023. gada februāris–maijs

Latvijas Universitātes 81. starptautiskā zinātniskā konference. Latvijas Universitātes Muzeja organizētās konferences “Latvijas Universitātes vēstures liecības atmiņas institūciju krājumos” referātu tēžu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2023. 31 lpp.

81th International Scientific Conference of the University of Latvia. Collection of the abstracts of the conference of the Museum of the University of Latvia “Historical Evidence of the University of Latvia in the Collections of Memory Institutions”. Riga: University of Latvia Press, 2023. 31 p.

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**

**#STAND
WITH
UKRAINE**

Sastādītāja un konferences vadītāja Iveta Gudakovska
Priekšvārda tulkotāja angļu valodā Andra Damberga
Fotografējusi Sarmīte Livdāne
Korektore Ruta Puriņa
Maketētāja Andra Liepiņa

Organizer of conference and compiler Iveta Gudakovska
Translator of preface Andra Damberga
Photography by Sarmīte Livdāne
Proofreader Ruta Puriņa
Layout designer Andra Liepiņa

© Tēžu autori, 2023

© Latvijas Universitāte, 2023

© Authors of theses, 2023

© University of Latvia, 2023

ISBN 978-9934-36-008-4 (PDF)

<https://doi.org/10.22364/luszk.81.mzs.tk>

PRIEKŠVārds

Krājumā ir apkopotas Latvijas Universitātes 81. starptautiskās zinātniskās konferences ietvaros Latvijas Universitātes (LU) Muzeja organizētajā konferencē “Latvijas Universitātes vēstures liecības atmiņas institūciju krājumos” nolasīto referātu tēzes. Konference notika 2023. gada 4. aprīlī un piesaistīja interesentu uzmanību hibrīdvariantā: klātienē un attālināti. Tās darbā piedalījās referenti no Latvijas un Ukrainas sadraudzības institūcijām.

Šī gada konference atklāja dažādas LU vēstures liecības, kurām iegūts apliecinājums arhīvu, bibliotēku un muzeju krājumos. Iepazīnām LU un Ukrainas partneru līdzšinējo sadarbību, LU karoga vēstures apkopojumu, stikla vitražu un vēsturiskā apgaismojuma īpatnības LU galvenajā ēkā. Referenti godināja labi zināmas un maz iepazītas personības, kas devušas ieguldījumu LU, zinātnes un sabiedrības attīstībā: P. Valdenu, Ē. Apaļo, R. Pavasari, K. Briedi, Z. Spuri, J. Paršutu, J. Endzelīnu un citus. Īpašu aktualitāti mūsdienu kara apstākļos ieguva pētījums par Latvijas armijas virsnieku speciālistu sagatavošanu LU. Izrādījās, ka arī planetāriju izveides vēsture Rīgā ir saistīta ar LU.

LU Muzeja speciālisti informēja par astronomu disertāciju kolekciju un Latvijas silīcija minerālu kolekciju, bet Farmācijas muzeja kolēģi iepazīstināja ar LU aptiekas materiālo mantojumu.

Tēzes krājumā ir sakārtotas referentu uzvārdu latīņu alfabēta secībā, un par to saturu atbild tēžu autori. Krājumu papildina vairākas konferences norises fotogrāfijas.

LU Muzeja interneta vietnes konferenču un semināru sadaļā ir pieejami konferences norises ieraksts un referātu prezentācijas.

Iveta Gudakovska

PREFACE

The collection contains the abstracts of the papers presented at the conference “Historical Evidence of the University of Latvia in the Collections of Memory Institutions” organized by the Museum of the University of Latvia (UL) as part of 81th International Scientific Conference of the University of Latvia. The conference was held on 4 April 2023 and engaged the participants, audience and stakeholders by using a hybrid approach: onsite and remotely. The speakers included the representatives of the twinning institutions of Latvia and Ukraine.

This year’s conference elucidated various testimonies of the history of the University of Latvia, which have been verified by materials in the collections of archives, libraries and museums. Here, the past cooperation between UL and Ukrainian partners, the compilation of the history of the UL flag, the unique characteristics of the stained glass windows and historical lighting in the UL main building have been explained. The speakers honoured acclaimed, as well as less-known personalities who contributed to the development of UL, science and society: P. Valdēns, Ē. Apaļais, R. Pavasaris, K. Briedis, Z. Spuris, J. Paršuta, J. Endzelīns and others. The research dedicated to the preparation of Latvian army officers – specialists at the University of Latvia has become especially relevant under the current conditions of war. It transpired that the history of the creation of planetariums in Riga also has been connected with UL.

Specialists of the UL Museum told the conference about the collection of astronomers’ dissertations and the collection of silicon minerals of Latvia, while the colleagues of the Pharmacy Museum presented the material heritage of the UL pharmacy.

In the current collection, the theses are arranged in Latin alphabetical order according to the last names of speakers, and the authors of theses bear responsibility for the content thereof. The collection is complemented by several photos of the conference.

The recording of the conference and presentations of papers are available in the sub-section “Konferences un semināri” (“Conferences and seminars”) of the UL Museum website.

Iveta Gudakovska

SATURA RĀDĪTĀJS

Priekšvārds	3
Iveta Gudakovska	
Preface	4
Iveta Gudakovska	
Satura rādītājs	5
LATVIJAS ARMIJAS VIRSNIĒKU SPECIĀLISTU SAGATAVOŠANA LATVIJAS UNIVERSITĀTĒ 1922–1940: KARA POLITEHNISKIE KURSI	7
Juris Ciganovs	
LATVIJAS UNIVERSITĀTES APTIEKAS MATERIĀLAIS MANTOJUMS FARMĀCIJAS MUZEJĀ	8
Inguna Cīrule, Indra Vilistere	
LATVIJAS SILĪCIJA MINERĀLU KOLEKCIJAS DĀVINĀJUMS LATVIJAS UNIVERSITĀTES MUZEJAM – ZINĀTNISKO ATKLĀJUMU IMPULSS UN PIRMSĀKUMS	9
Vija Hodireva	
FILOLOĢIJAS DOKTORE JUZEFA PARŠUTA (1927–2020) – POĻU VALODAS DOCĒTĀJA LATVIJAS UNIVERSITĀTĒ	10
Ivans Griņevičs	
FERDINANDA ERDMAŅA ŠTOLLA SĒŅU ATTĒLU KOLEKCIJAS DĀVINĀJUMS LATVIJAS UNIVERSITĀTES MUZEJAM	11
Daīga Jamonte	
ZOOLOGA ZANDA SPURA (1923–1998) KORESPONDENCES ARHĪVS	12
Ruslans Matrozis	
ĒRIKS APAĻAIS (1920–1980). LATVIJAS UNIVERSITĀTES STUDENTU BIEDRĪBAS <i>FRATERNITAS RUSTICANA</i> BIEDRS	13
Agrita Ozola	
VALDENA APGRIEZENĪBA – PAVĒRSIENS ZINĀTNIEKU DOMĀŠANĀ	15
Maija Piekuse	
LATVIJAS UNIVERSITĀTES MĀCĪBSPĒKA KĀRĻA BRIEŽA BIOGRĀFIJAS NEZINĀMIE ASPEKTI	17
Maija Pozemkovska	
THE HAPPIEST YEARS OF LIFE: JĀNIS ENDZELĪNS IN KHARKIV	18
Natalia Prots, Kateryna Lyskova	

LATVIJAS UNIVERSITĀTES VĒSTURISKAIS KAROGS – NO PIRMSĀKUMIEM LĪDZ MŪSDIENĀM	20
Rūdolfs Rubenis	
EVIDENCE AND MEMORIAL OBJECTS OF COOPERATION BETWEEN THE UNIVERSITY OF LATVIA AND THE DRAGOMANOV STATE UNIVERSITY OF UKRAINE	21
Liudmyla Savenkova, Mykhailo Bezsmertnyi	
EDISONA SPULDZĪTE LATVIJAS UNIVERSITĀTES ĒKĀ	23
Valdis Segliņš	
LATVIJAS UNIVERSITĀTES PRIVĀTDOCENTA RAIMUNDA PAVASARA (1902–1985) DARBĪBA ORTOPĒDIJAS NOZARĒ	24
Mārtiņš Vesperis	
ASTRONOMU DISERTĀCIJAS LATVIJAS UNIVERSITĀTES MUZEJA KRĀJUMĀ	25
Gunta Vilka	
PLANETĀRIJI RĪGĀ: IECERES UN REALIZĀCIJA	26
Ilgonis Vilks	
<i>SPEICHERS</i> OF INTELLECTUAL MEMORY: THE RESULTS OF COOPERATION BETWEEN THE MYKHAILO DRAGOMANOV UKRAINIAN STATE UNIVERSITY (KYIV, UKRAINE) AND THE UNIVERSITY OF LATVIA (RIGA, LATVIA)	27
Volodymyr Yevtukh	
STAINED GLASS IN INTERIORS OF THE UNIVERSITY OF LATVIA AND ITS PURPOSE IN FORMATION OF ARCHITECTURAL ENVIRONMENT	30
Mariia Zenkova	

LATVIJAS ARMIJAS VIRSNIIEKU SPECIĀLISTU SAGATAVOŠANA LATVIJAS UNIVERSITĀTĒ 1922–1940: KARA POLITEHNISKIE KURSI

Juris Ciganovs

Latvijas Kara muzejs, Smilšu iela 20, Rīga, Latvija

E-pasts: juris.ciganovs@karamuzejs.lv

Ievads. Starpkaru posmā Latvijas armijai bija nepieciešami ne tikai kvalificēti virsnieki ar augstāko militāro izglītību, bet arī virsnieki speciālisti dažādās militārajās nozarēs, kurās nepieciešamo izglītību varēja iegūt civilajās augstskolās.

Mērķis. Izveidot pārskatu par Latvijas armijas Kara politehnisko kursu darbību.

Metodes. Avotu izpēte, salīdzināšana un analīze. Pētījumā izmantoti Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīva, Latvijas Kara muzeja, kā arī periodikas materiāli.

Rezultāti. Lai sāktu šādu speciālistu sagatavošanu, 1922. gada jūnijā apsardzības ministrs Gustavs Zemgals izsludināja “Noteikumus par virsnieku-speciālistu sagatavošanu pie Latvijas augstskolas”. 1924. gada 7. jūlijā Latvijas Universitātes paspārnē izveidoja Kara politehniskos kursus. Šajosursos uzņemtajiem virsniekiem bija iespēja iziet pilnu augstskolas un Kara ministrijas apstiprinātu mācību kursu vairākās Latvijas Universitātes fakultātēs: kara būvniecības nozarē – Inženiertehnisko zinātņu fakultātē; auto, artilērijas, aviācijas un elektrotehnikas nozarē – Mehānikas fakultātē; artilērijas un intendantūras nozarē – Ķīmijas fakultātē. Bez attiecīgo fakultāšu programmas Kara politehnisko kursu klausītāji apguva arī speciālos militāros priekšmetus. Šajosursos pēc iestājpārbaudījumu nokārtošanas uzņēma virsniekus līdz kapteiņa dienesta pakāpei, kuri bija beiguši miera laika militāru mācību iestādi. Pretendentiem bija jāiztur iestājpārbaudījumi matemātikā, fizikā, ķīmijā un svešvalodā, mācības ilga 4–5 gadus. Kursos uzņemtie virsnieki bija piedzināti universitātes brīvklāstītājiem bez tiesībām piedalīties studentu organizācijās un studentu pašpārvaldes vēlēšanās. Mācības apmaksāja Kara ministrija. No 1927. gada 17. septembra Kara politehnisko kursu pārraudzību uzdeva Virsnieku akadēmisko kursu priekšniekam un tajos sāka uzņemt virsniekus līdz virsleitnanta dienesta pakāpei. 1932. gadā uzņemamo personu loks bija paplašināts –ursos varēja iestāties virsnieki līdz 40 gadu vecumam un pulkveža-leitnanta dienesta pakāpei.

Secinājumi. Latvijas armijā virsnieku sagatavošanas sistēma veidojās jau Neatkarības kara laikā, kad radās pirmās virsnieku apmācību iestādes. 1920. gadā izveidojās Kara skola ar vairākām militāro specialitāšu nodaļām. Augstākās militārās izglītības iegūšanai 1922. gadā izveidoja Vecāko virsnieku kursus, kuri vēlāk tika pārdēvēti par Virsnieku akadēmiskajiem kursiem un Augstāko kara skolu. No 1922. gada armijas vadība deleģēja uz Latvijas Universitāti vairākus virsniekus karaspēkam nepieciešamās izglītības iegūšanai. 1924. gadā Latvijas Universitātes un Virsnieku akadēmisko kursu paspārnē bija nodibināti atsevišķi Kara politehniskie kursi, kuru klausītāji izgāja apmācības Kara akadēmiskajosursos un vienlaicīgi studēja vairākās Latvijas Universitātes fakultātēs, un tika sagatavoti dienestam štābos, augstākajā komandstāvā un dažādās militārajās specialitātēs.

LATVIJAS UNIVERSITĀTES APTIEKAS MATERIĀLAIS MANTOJUMS FARMĀCIJAS MUZEJĀ

Inguna Cīrule, Indra Vilistere

*Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja filiāle – Farmācijas muzejs,
Riharda Vāgnera iela 13, Rīga, Latvija
E-pasts: farmacijasmuzejs@inbox.lv*

Temata aktualitāte. Latvijas Universitātes (LU) aptiekas simtgade 2023. gadā ir nozīmīgs notikums Farmācijas muzejam. LU aptieka dibināta 1923. gadā un darbojās līdz 1944. gadam, kad inventāru pārņēma Ķīmiijas fakultātes Farmācijas nodaļa. 1950. gadā dibinātajā Rīgas Medicīnas institūta Farmācijas fakultātes Zāļu formu tehnoloģijas katedrā studentu apmācībai izmantoja LU aptiekas mēbeles, aprīkojumu un piederumus. 1966. gadā institūts saņēma jaunu laboratorijas aprīkojumu. Agrāk lietotās iekārtas uzdāvināja Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejam. Kopš 1990. gada LU aptiekas iekārta ir izstādīta Farmācijas muzejā (dibināts 1987. gadā) Riharda Vāgnera ielā 13, Rīgā.

LU aptiekas materiāli ir nozīmīga ekspozīcijas “Farmācijas attīstība Latvijā” daļa.

Mērķis. Darba mērķis ir apzināt, apkopot un izpētīt Farmācijas muzeja ekspozīcijā esošo LU aptiekas materiālu sastāvu un novērtēt to vēsturisko vēstījumu.

Metodes. Darbā tika izmantota vēsturiski aprakstošā, salīdzinošā un apkopojošā metode.

Rezultāti. Pētījumā atklājās, ka Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja krājumā laika posmā no 1963. līdz 1979. gadam tika uzņemti 903 LU aptiekas materiāli: mēbeles, ierīces zāļu gatavošanai, aptiekas stāvtrauki, gatavās zāļu formas. Tos nodeva Rīgas Medicīnas institūta Farmācijas fakultātes Zāļu formu katedra. 142 no tiem apskatāmi Farmācijas muzeja ekspozīcijā “Farmācijas attīstība Latvijā”.

Secinājumi. LU aptiekas iekārtojuma ir būtiska vieta starpkaru perioda farmācijas vēstures atspoguļošanā un salīdzināšanā ar mūsdienu aptiekas iekārtojumu.

Vēres

Akti par priekšmetu pārņemšanu Medicīnas vēstures muzeja īpašumā no 1963. līdz 1979. gadam.

LATVIJAS SILĪCIJA MINERĀLU KOLEKCIJAS DĀVINĀJUMS LATVIJAS UNIVERSITĀTES MUZEJAM – ZINĀTNISKO ATKLĀJUMU IMPULSS UN PIRMSĀKUMS

Vija Hodireva

Latvijas Universitāte, Latvijas Universitātes Muzejs, Raiņa bulvāris 19, Rīga, Latvija
E-pasts: vija.hodireva@lu.lv

Temata aktualitāte. Latvijas Universitātes (LU) Muzeja kolekcijas veidojušās, muzejam saņemot dāvinājumus. Arī pēdējo 10 gadu laikā ģeoloģijas speciālistu, entuziastu interesantie vākumi dāvināti LU Muzejam. Apzinot LU Ģeoloģijas kolekciju krājumu, par īpašiem un unikāliem uzskatāmi Latvijā reti sastopamu minerālu atradumi, kādi ir jaunatklātie silīcija minerālu, galvenokārt oksīdu, makrokristālu veidojumi (silicīti) Latvijas devona perioda dolomītos.

Mērķis. Lai varētu izvērtēt muzeja krājumā esošās un nesen iegūtās Latvijā reti sastopamo minerālu kolekcijas, bija nepieciešams apzināt ģeoloģisko pētījumu datus par silīcija minerālu atradumiem Latvijā, kā arī noskaidrot, vai kolekcija var kalpot par nākotnes pētījumu objektu.

Metodes. Ar vienu zinātnisko terminu apzīmējamie silicīti Latvijā pētīti un literatūrā minēti 20. gs. 60.–70. gados (Grāvītis 1963, Sorokins 1963; 1979). LU Muzeja krājumā saglabājušies tikai daži to paraugi. Turpretī izcilie un pārsteidzošie šādu veidojumu paraugi no derīgo izrakteņu izstrādes vietām LU Muzeja Ģeoloģijas kolekcijās kā dāvinājumi nonākuši nesen, pateicoties Zemes dziļu pētnieku un LU Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultātes pasniedzēju un studentu aizrautībai, neizzinātā pētniecībai, apzinoties unikālo iežu paraugu zinātnisko vērtību. Kolekcija var kļūt par ieguvumu nākotnei, jo tajos iekodētā Zemes dziļu informācija saglabājas ilgstoši un šodien pieejama izpētei precīzām metodēm.

Rezultāti. Gan lielāko (lielāki par 30 cm), gan sikāko (mazāku par 1 cm) silicītu veidojumu minerālais sastāvs ir ļoti daudzveidīgs. Tajos atklāti kvarcs, kvarcīns, halcedons, opāls, kā arī nosaukto minerālu paveidi – ametists, citrīns, ahāts, krams un silicitizētas devona perioda dzīvnieku (gastropodu) un augu (kramaļģu) fosilijas. Ir tikai daži jauno speciālistu pētnieciskie darbi, kuri, izzinot nozīmīgos ģeoloģijas jautājumus par devona dolomītu izcelsmi, pētot Latvijas teritorijas paleoģeogrāfiju vai arī definējot klimatu pirms 350 miljoniem gadu, silicītus analizē maz.

Secinājumi. LU Muzeja Ģeoloģijas kolekciju nesenie jaunieguvumi ir Latvijas devona dolomītos reti sastopamu silīcija minerālu kvarca-ahāta-krama veidojumi. Unikālās akmens paraugu kolekcijas, par kurām vēl daudz neizzināta, atspoguļo jaunu pētījumu nepieciešamību, kā arī var būt par pirmsākumu un impulsu neatklāto Latvijas ģeoloģisko procesu izzināšanai.

Vēres

Grāvītis V. 1963. Daugavas svītas silicīti. *Franas nogulumi Latvijas PSR*. Rīga, 243.–262. lpp. (krievu val.).

Sorokins V. 1963. Autīgēnā silicīta veidojumi Daugavas svītas karbonātiežos. *Franas nogulumu Latvijas PSR*. Rīga, 263.–298. lpp. (krievu val.).

Sorokins V. 1979. Autīgēnie minerāli Priedulāja–Peņģu apkaimes dolomītos. *Dabas un vēstures kalendārs 1980. gadam*. Rīga: Zinātne, 117.–124. lpp.

FILOLOĢIJAS DOKTORE JUZEFA PARŠUTA (1927–2020) – POĻU VALODAS DOCĒTĀJA LATVIJAS UNIVERSITĀTĒ

Ivans Griņevičs

Rīgas pirmsskolas izglītības iestāde “Laismiņa”, Slokas iela 211, Rīga, Latvija
Rīgas bērnu un jaunatnes sporta skola “Rīdzene”, Dumbrāja iela 27, Rīga, Latvija
Rīgas Anniņmuižas vidusskola, Kleistu iela 14, Rīga, Latvija
E-pasts: igrinevics2@edu.riga.lv

Temata aktualitāte. Katru gadu 21. februārī mēs atzīmējam Starptautisko dzimtās valodas dienu, veicinot valodu un kultūru daudzveidību un daudzvalodību. Latvijā atdzimusi izglītība poļu valodā turpina to poļu skolu tradīcijas, kas darbojās neatkarīgajā Latvijas Republikā pirms Otrā pasaules kara. 1930./1931. mācību gadā Latvijā veiksmīgi darbojās 49 poļu mācību iestādes. Padomju gados poļu skolas bija slēgtas. Vienīgā iespēja kvalitatīvi apgūt poļu valodu Latvijas teritorijā bija tikai Latvijas Universitātē pie Juzefas Paršutas.

Mērķis. Informēt sabiedrību par atzīto ilggadējo Latvijas Universitātes pasniedzēju, filoloģijas zinātņu doktori, Bohēmistikas un polonistikas centra un Krievu valodas eksaminācijas centra metodiķi, Latvijas Kultūras akadēmijas docenti, Rīgas Itas Kozakevičas Poļu vidusskolas skolotāju Juzefu Paršutu.

Materiāli un metodes. Latvijas Universitātes Arhīvā esošo dokumentu par Juzefu Paršutu analīze [1], kā arī presē publicētu rakstu par viņu sistemātiska caurlūkošana.

Rezultāti. Juzefa Paršuta (dz. Rižija) dzimusi 1927. gada 30. martā viensētā “Stašališki”, Salienu pagastā, Latvijā. 1948.–1953. gadā studēja Latvijas Valsts universitātē. 1953.–1994. gadā strādāja Latvijas Valsts universitātes (kopš 1990. gada – Latvijas Universitāte) Filoloģijas fakultātē. 1969. gadā aspirantūru absolvēja neklātienē. 1971. gadā aizstāvēja disertāciju par tēmu: «Морфологическая система имен в польской речи жителей д. Дарвиниеки Мадонского района Латвийской ССР» [2]. 1958., 1977., 1986. gadā apmeklēja Poliju, 1973. gadā – Ungāriju. Dzimtā valoda – poļu. Prata latviešu, krievu, vācu valodu.

Secinājumi. Par šo neuzbāzīgo zinātnieci ir maz informācijas. Viņu var uzskatīt par poļu valodas glābātāju Latvijā. 2008. gadā par ieguldījumu Latvijas un Polijas draudzības stiprināšanā valodniecī un pedagoģei Juzefai Paršutai Polijas valsts piešķīra atbalvojumu “Zelta krusts par nopelniem” [3].

Atsauces

[1] Paršuta Juzefa. LU Arhīvs, Lieta Nr. 13674. Apr. Nr. 7, 123 lapa.

[2] Паршута Юзефа Михайловна. *Морфологическая система имен в польской речи жителей деревни Дарвиниеки Мадонского района Латвийской ССР: диссертация ... кандидата филологических наук: 10.00.00 / Ю. М. Паршута*. Рига, 1970. 375 с.

[3] Griņevičs Ivans. Valodniecī – “Zelta krusts par nopelniem”. *Latvijas Avīze*, 2008, Nr. 81, 23. lpp. ISSN 1691-1229.

FERDINANDA ERDMAŅA ŠTOLLA SĒŅU ATTĒLU KOLEKCIJAS DĀVINĀJUMS LATVIJAS UNIVERSITĀTES MUZEJAM

Daiga Jamonte

Latvijas Universitāte, Latvijas Universitātes Muzejs, Raiņa bulvāris 19, Rīga, Latvija

E-pasts: daiga.jamonte@lu.lv

Ievads. Dāvinājums ir viens no izplatītākajiem muzeju krājuma papildināšanas veidiem. Šādā veidā tiek papildinātas arī dabaszinību kolekcijas, un tādā veidā muzeju krājumos nonāk arī unikāli priekšmeti un kolekcijas. Viena no tām ir Baltijas dabaspētnieka Ferdinanda Erdmaņa Šolla (*Ferdinand Erdmann Stoll*, 1874–1966) sēņu attēlu kolekcija, kas pamatā sastāv no paša zinātnieka zīmētajiem akvareļiem. Kolekcija LU Muzejam tika dāvināta 1998. gadā, un tā glabājas LU Muzeja Botānikas un mikoloģijas kolekcijā.

Mērķis. Izsekot Latvijas mikoloģijai nozīmīgas kolekcijas liktenim. Izvērtēt sēņu attēlu kolekcijas vietu muzeja krājumā, tās priekšrocības un trūkumus, ņemot vērā, ka pēc savas nozīmes kolekcija ir pielīdzināma dabaszinību kolekcijai, savukārt pēc materiāla, līdz ar to pēc glabāšanas un izmantošanas prasībām tā vairāk līdzinās vizuālās mākslas kolekcijai.

Metodes. Izmantojot hronoloģisko metodi, kā arī veicot materiālos sniegtās informācijas analīzi, ir izsekots F. E. Šolla sēņu attēlu kolekcijas tapšanas gaitai un tās tālākajam liktenim līdz tās nokļūšanai muzeja krājumā [1]. Izvērtējot kolekcijas vietu un lomu muzeja krājumā, ir ņemtas vērā atziņas muzeoloģijā [2].

Rezultāti. F. E. Šolla sēņu attēlu kolekciju veido 1329 lapas ar fiksēto sēņu attēliem. Lapas ir ievietotas 134 mapēs pa ģintīm, attēli radīti laikposmā no 1913. līdz 1961. gadam, šīs sēnes ir fiksētas Latvijā ar neredzamiem izņēmumiem. Kolekciju pamatā veido paša pētnieka zīmētie akvareļi. Kolekcijā ietilpst arī sēņu fotogrāfijas. Nelielā skaitā kolekcijā ir citu pētnieku zīmējumi un fotogrāfijas. 1939. gadā, kad Šollu ģimene aizbrauca no Latvijas, kolekcija tika paņemta līdzī, turpmāk tā atradās pie F. E. Šolla meitas mikoloģes Katarinas Bikerihas-Šollas (*Katharina Bickerich-Stoll*, 1915–2015), kas, sadarbojoties ar mikologu, LU mācībspēku Edgaru Vimbu, kolekciju 1998. gadā uzdāvināja LU Botānikas muzejam (tagad – LU Muzejs). Kopš šī laika kolekciju saviem pētījumiem aktīvi izmanto Latvijas mikologi. Sadarbībā ar Latvijas Nacionālo dabas muzeju ir veikti tās popularizēšanas pasākumi.

Secinājumi. Latvijas mikologu interese par F. E. Šolla sēņu attēlu kolekciju liecina par to, ka šī kolekcija lielā mērā pilda dabaszinību kolekcijas funkcijas. Savukārt tās formāts – lapas ar zīmējumiem un fotogrāfijām – atvieglo tās glabāšanu un izmantošanu.

Atsauces

[1] Vimba E., Berga I. F. E. Šolla sēņu akvareļi LU Botānikas muzejā. *Latvijas Universitātes Raksti*, 814. sēj. *Zinātņu vēsture un muzejniecība*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2016, 152.–151. lpp.

[2] Muzeju darbības pamati. Rīga: Muzeju valsts pārvalde, 2022.

ZOOLOGA ZANDA SPURA (1923–1998) KORESPONDENCES ARHĪVS

Ruslans Matrozis

Latvijas Ornitoloģijas biedrība, Skolas iela 3, Rīga, Latvija

E-pasts: matruslv@inbox.lv

Ievads. Dabas pētnieku oficiālās un privātās korespondences analīze ir viens no zooloģijas vēstures pamata avotiem, jo satur vērtīgu zinātnisku un sadzīvīsku informāciju. Padomju okupācijas periodā mūsu pētnieku sakari ar ārzemju kolēģiem bija visai ierobežoti, tāpēc privātā sarakste daudzos gadījumos bija vienīgais veids, kā iegūt informāciju par jaunumiem zinātnē, par izdotajām monogrāfijām un specializētajiem rakstiem. Ne visi mūsu dabas pētnieki ir saglabājuši savus korespondences krājumus, nereti uzskatot tos par mazvērtīgiem, tāpēc ir vitāli svarīgi apzināt un saglabāt tos privātos pētnieku arhīvus, kuri vēl ir pieejami un neatrodas atmiņas institūciju vai specializēto dabas izpētes organizāciju pārziņā.

Mērķis. Pēc Zanda Spura aiziešanas 1998. gadā viņa zinātniskais arhīvs ilgstoši glabājās divos dzīvokļos Rīgā un Salaspilī, bet citi pētnieki vai atmiņu institūciju pārstāvji par šo krājumu interesi neizraisīja. Pateicoties Z. Spura dzīvesbiedres Rutas Varzinskas (dz. 1943) pretimnākšanai un laipnai atļaujai, šis unikāls un vēsturiski vērtīgs arhīvs tika savākts un apstrādāts.

Metodes. Periodā no 2016. līdz 2023. gadam autors ir savācis, izšķīrojis, tematiski sakārtojis, sistematizējis un daļēji apstrādājis Zanda Spura zinātniskās korespondences arhīvu. Katra vienība tika ievietota caurspīdīgā kabatiņā, un visa korespondence tematiski sadalīta un izvietota 30 biežajās reģistra mapēs, bet visa informācija ievadīta MS Excel datubāzē.

Rezultāti. Kopskaitā izdevās saglabāt 4647 zinātniskās korespondences vienības (vēstules, telegrammas, apsveikuma kartītes, pateicības par atsūtīto literatūru, ielūgumi u. c.), kuras rakstītas no 1939. līdz 1999. gadam. Pēc adresāta – 1551 vienība (33%) – ir Z. Spura rakstītas vēstuļu kopijas, 3066 vienības (66%) – viņam adresēti sūtījumi, bet 30 – citiem adresētās vienības. Pēc vēstuļu satura izpētes ir secināts, ka krājums nav pilns, domājams, ka saglabājas ap 80% korespondences vienību. No 2973 vēstulēm, kas saņemtas pasta aploksnēs, 34% gadījumu tās ir saglabājušās. Korespondence rakstīta galvenokārt krievu (2264 vienības jeb 49%), latviešu (945, 20%), vācu (923, 20%) un angļu valodā (436, 9%). Pēc rakstīšanas veida – 53% ar rakstāmmašīnu, 38% rokrakstā, 6% ar datoru (pēc 1985. g.) un 3% nodrukātā veidā. Visvairāk ir sarakstes ar padomju pētniekiem vai institūcijām (1904 vienības, 1945–1991) un ar kapitālistisko valstu pētniekiem vai kompānijām (1252 vēstules, 1956–1991). Īpaši jāatzīmē, ka ir saglabājusies vērtīga sarakste ar mūsu trimdas dabas pētniekiem: ar Kārli Princi (1893–1978) no Zviedrijas (65 vēstules, 1956–1976), ar Bruno Bērziņu (1907–1985) no Zviedrijas (57 vēstules, 1957–1983) un visvairāk ar Artūru Neboisu (1924–2010) no Austrālijas (307 vēstules, 1958–1999). Pēc izpētes grupām apmēram puse no visām vienībām ir sarakste ar spāru un maksteņu pētniekiem no visas pasaules.

Secinājumi. Zanda Spura korespondences arhīvs ir unikāla laika liecība par dabas pētnieka pūlēm, meklējot vajadzīgo informāciju vai literatūru saviem pētījumiem, īpaši padomju gados ar šim laikam raksturīgo cenzūru sarakstē ar ārzemju kolēģiem. Vēl vērtīgāku to padara iespējas izlasīt abpusējo saraksti – gan Z. Spura rakstīto, gan atbildes uz to.

ĒRIKS APAĻAIS (1920–1980). LATVIJAS UNIVERSITĀTES STUDENTU BIEDRĪBAS FRATERNITAS RUSTICANA BIEDRS

Agrita Ozola

Tukuma muzejs, Harmonijas iela 7, Tukums, Tukuma novads, Latvija

E-pasts: agrita.ozola@tukumamuzejs.lv

Ievads. Muzeoloģiskās pētniecības nozarē autore ir pievērsusies Latvijas Universitātes (LU) Inženierzinātņu fakultātes studenta, LU studentu biedrības *Fraternitas Rusticana* biedra Ērika Apaļa mantojumam un tā nozīmei ne tikai vēstures izziņāšanā un vēsturiskās atmiņas uzturēšanā, bet arī personības izaugsmes potenciāla veicināšanā mūsdienās. Pētījums veikts, papildinot UNESCO programmas “Pasaules atmiņa” Latvijas nacionālā reģistra nomināciju “Sibīrijā rakstītas vēstules uz bērza tāss” ar Ērika Apaļa darinātu Vasarsvētku apsveikumu (1949), kas tapis Omskas apgabala Odeskas rajona Odeskā un sūtīts uz Tukuma apriņķa Jaunpils pagasta “Kaulaiņu” mājām Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas studentei Annai Kauliņai (1926–2020), kas 1957. gada 20. aprīlī kļuva par viņa dzīvesbiedri.

Mērķis. Noskaidrot Latvijas Universitātes Inženierzinātņu fakultātes studenta Ērika Alberta d. Apaļa deportācijas iemeslus, norisi, apstākļus nometinājumā, atgriešanās procesu un iekļaušanos okupētās Latvijas dzīvē, lai iegūtu informāciju par izglītotas personības lomu deportēto kopienā un kolhozā “Ukrainas proletārieši” un to izmantotu muzeja izglītojošajā darbā izstādē “Sibīrijas vēstules”.

Metodes. Arhīva dokumentu izpēte Latvijas nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvā, kur glabājas Ērika Apaļa studenta lieta [1], un Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas valsts arhīvā, kur atrodas Ērika Apaļa tēva Alberta kulaka ģimenes uzskaites lieta [2]. Dokumentu izpēte izvirzīto jautājumu gaitā Ērika Apaļa dienasgrāmatas (25.03.1949.–17.11.1956.) satura analīzei [3], lai pētītu viņa personību.

Rezultāti. Pētniecības rezultātā ir noskaidrots Ērika Apaļa dzīvesstāsts, kas saistīts ar studijām Latvijas Universitātē (1938–1944), piespiedu dienestu Vācijas armijā (1944–1945), karagūstekņu nometni Komsomoļskā (1945–1946), darbu Tukuma rūpkombinātā (1947–1949), ķieģelceplā būvniecības un vadīšanas procesu izsūtījumā (1949–1956), darbu Brocēnu cementa un šifera kombinātā (1957–1980). Viņa dienasgrāmatas satura analīze devusi informāciju par dzīves apstākļiem nometinājumā, par viņa profesionālo darbību un personības rakstura iezīmēm. Rakstīšana Ērikam ir ikdienas nodarbe, kas pārtraukta tikai smagākos darba periodos vai papīra trūkuma dēļ. Liela nozīme ir vēstulēm. Viņa dienasgrāmatā vārds “vēstule” pieminēts 292 reizes, rakstot gan par saņemtām, gan nosūtītām vēstulēm, gan arī par to, ka, noguruma mākts, nav laikā uzrakstījis vēstuli.

Secinājumi. Ērika Apaļa dienasgrāmata ir īpašs vēstures avots, kas raksturo viņa analītisko un racionālo domāšanas veidu, spēju lietot augstskolā iegūtās zināšanas un prasmes neierastā vidē un klimatiskajos apstākļos. Dienasgrāmata atspoguļo spēcīgas personības

vēlmi pieņemt profesionālus izaicinājumus un ar savu darbību ietekmēt vietējo kopienu. Dienasgrāmata apliecina arī, ka rakstīšana Ērikam Apaļajam bija ikdienas rituāls, garīguma praktizēšanas un savas personības līdzsvarošanas veids. Viņa atziņas izmantojamas izstādes “Sibīrijas vēstules” satura koncepcijas sagatavošanā un muzeja izglītojošajā darbā ar jauniešiem.

Atsauces

- [1] Ērika Apaļā lieta. LNA LVVA, 7427. f., 1. apr., 21770. l.
- [2] Alberta Apaļā kulaka ģimenes lieta. LNA LVA, 1894. f., 1. apr. (Tukuma apr.), 11661. l.
- [3] Ērika Apaļā dienasgrāmata. 1949. gada 25. marts – 1956. gada 17. novembris. Glabājas Tukuma muzejā.

VALDENA APGRIEZENĪBA – PAVĒRSIENS ZINĀTNIĒKU DOMĀŠANĀ

Maija Piekuse

Rīgas Tehniskā universitāte, Zinātniskā bibliotēka, Ķīmijas filiāle, Paula Valdena iela 3/7, Rīga, Latvija

E-pasts: maija.piekuse@rtu.lv

Temata aktualitāte. 2023. gada 26. jūlijā Paulam Valdenam aprit 160 gadi. P. Valdens ir izcilākais un pasaules mērogā pazīstamākais latviešu zinātnieks. Viņš septiņas reizes tika nominēts Nobela prēmijai ķīmijā, bet tā arī to nesaņēma, lai gan viņa atklājumi ietekmēja organiskās ķīmijas attīstību. Valdena apgriezenība ir viņa nozīmīgākais atklājums, par kuru Amerikas Ķīmijas biedrība 2010. gadā P. Valdenam piešķīra balvu *Award of Citation for Chemical Breakthrough*, kuru piešķir par atklājumiem, kas izraisījuši pavērsieni zinātnieku domāšanā. P. Valdena atklājumam ir paliekoša nozīme organiskajā ķīmijā, un tas joprojām tiek citēts ķīmijas literatūrā.

Mērķis. Iepazīstināt klausītājus ar nozīmīgāko un slavenāko P. Valdena atklājumu, tā priekšvēsturi, atklājuma vēsturi un tā nozīmi ķīmijas zinātnes tālākajā attīstībā.

Metodes. Izmantota klasiskā dokumentu analīze – atlasīti pieejamie dokumenti bibliotēkā, preses izdevumos, digitālajos resursos.

Rezultāti. Pauls Valdens studēja ķīmiju Rīgas Politehnikumā (1882–1889) pie profesora V. Ostvalda. Pirmais viņa nopietnais pētnieciskais darbs fizikālajā ķīmijā bija par sāļu elektrovadītspēju (1887). Rezultātā tika atklāta Ostvalda–Valdena likumība.

1887. gadā P. Valdens kļuva par Rīgas Politehnikuma organiskās ķīmijas profesora K. Bišofa asistentu un pievērsās pētījumiem organiskajā ķīmijā un stereokīmijā. 1892. gadā viņš kļuva par docentu, bet 1894. gadā par profesoru analītiskajā un fizikālajā ķīmijā. K. Bišofs kopā ar P. Valdenu sastādīja rokasgrāmatu *Handbuch der Stereochemie* (1894).

1895. gadā P. Valdens sāka pētīt ābolskābes reakcijas un konstatēja, ka aizvietošanās reakcijās var mainīties molekulu telpiskais izvietojums. 1896. gadā tika publicēts P. Valdena raksts par optisko antipodu savstarpējo pārvēršanos. Tas izraisīja ķīmiķu diskusijas un pavērsieni izpratnē par molekulu telpiskās struktūras ietekmi uz ķīmisko savienojumu īpašībām. Šo P. Valdena atklājumu vācu ķīmiķis E. Fišers 1906. gadā nosauca par Valdena apgriezenību.

1934. gadā angļu zinātnieki E. Hjūzs un K. Ingolds izskaidroja P. Valdena atklājuma būtību.

Mūsdienās Valdena apgriezenība tiek minēta un skaidrota daudzās organiskās ķīmijas, stereokīmijas un fizikāli organiskās ķīmijas grāmatās, kā arī tiek citēta ķīmiskajā literatūrā.

Secinājumi. Lai gan ir pieejama diezgan plaša informācija par P. Valdenu un viņa devumu zinātnē un atklājumiem, tomēr dažādos avotos ir atšķirīgi dati, pretrunīga informācija un atšķiras arī datu faktu interpretācija.

Vēres

Akadēmiķis Pauls Valdens: biobibliogrāfiskais rādītājs. Sast. I. Andersone. Rīga: Zinātne, 1983. 160 lpp.

Grīnuma I. *Ceļš uz izcilību: Latvijas izgudrotāji pasaulē.* Rīga: Patentu valde, 2020, 311.–316. lpp.

Stradiņš J. Būs pieminēklis Paulam Valdenam. *Zinātnes Vēstnesis*, 2002, 23. decembris

Stradiņš J. Izcilais zinātnieks Pauls Valdens un viņa 150 gadu jubileja – UNESCO Pasaules gadskārtu sarakstā. *Enerģija un pasaule*, 2013, Nr. 4, 68.–75. lpp.

Stradiņš J. Pauls Valdens – latviešu nācijas pazaudētais un Ķīmijas gadā jaunatrastais dēls. *Zinātnes Vēstnesis*, 2011, 26. septembris.

LATVIJAS UNIVERSITĀTES MĀCĪBSPĒKA KĀRĻA BRIEŽA BIOGRĀFIJAS NEZINĀMIE ASPEKTI

Maija Pozemkovska

Rīgas Stradiņa universitāte, Medicīnas vēstures institūts, Kronvalda bulvāris 9, Rīga, Latvija
E-pasts: maija.pozemkovska@rsu.lv

Ievads. Līdz šim pētīti galvenokārt Latvijas Universitātes (LU) profesoru un docentu ieguldījums Latvijas medicīnas vēsturē, taču ir vēl daudz cienījamu personību, kuru vārds palicis otrajā plānā. Viens no tiem ir ginekologs Kārlis Briedis (1896–1950), kas bija Rīgas 1. slimnīcas virsārsts un LU mācībspēks.

Mērķis. Sagaidot Latvijas Vecmāšu biedrības simtgadi 2025. gadā, pētīt šīs biedrības un vecmāšu izglītības vēsturi Latvijā 20. gadsimta 20. un 30. gados, pievēršot uzmanību personālījam.

Metodes. Darbā izmantotas vēstures pētišanas metodes – aprakstošā (retrospektīvā) un biogrāfiskā metode. Apkopojot iegūtos datus [1], detalizēti izpētīta personība.

Rezultāti. Viens no vadošajiem ginekologiem pēc Otrā pasaules kara Latvijā bija Kārlis Briedis, jo daudzi viņa kolēģi bija devušies emigrācijā (Pēteris Ābele, Jānis Āboliņš, Aleksandrs Baidiņš, Augusts Vilis Krastiņš) vai arī pensionējušies (profesors Ernests Putniņš) [2].

Kārlis Briedis dzimis 1896. gada 19. decembrī (pēc jaunā stila) Valmieras apriņķa Rūjienas pagasta “Kalna Auniņos” saimnieka Kārļa un viņa sievas Bētes (dzim. Golde) ģimenē. Pirmos četrus skolas gadus mācījies turpat Rūjienā, vēlāk Tukumā un Pleskavā. Studijas medicīnā uzsācis 1917. gadā Pēterpilī (Psihoneiroloģijas institūtā), vēlāk tās turpinājis Tērbatā (1918–1919) un Latvijas Universitātē (no 1921), kur 1928. gadā ieguvis ārsta grādu. Bijis LU subasistents (1923–1926), asistents (1929–1935) un vecmāšu skolas lektors. Rīgas 1. slimnīcas virsārsts, kā arī dzemdniecības un ginekoloģijas nodaļas vadītājs (20. gs. 40. gados) [3]. Pēc Otrā pasaules kara – LVU vecākais pasniedzējs un katedras vadītāja pienākumu izpildītājs [4]. Pāragri miris 1950. gada 2. maijā.

Ārsta Brieža drūmākais biogrāfijas fakts, visticamāk, bija pratināšanas 1945. gada decembrī un liecības sniegšana (par sieviešu sterilizāciju kara laikā) tiesai Rīgā 1946. gada 28. janvārī, kad Baltijas Kara apgabala kara tribunāls izskatīja lietu pret kara noziedzniekiem [5].

Secinājumi. Apzināti materiāli par ginekologu Kārli Briedi, kas glabājas Latvijas Valsts vēstures arhīvā un Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejā, kā arī ģimenes arhīvā.

Atsauces

- [1] LVVA, 2782. f., 4. apr., 569. l. (Rīgas 1. slimnīcas darbinieka lieta); 2996. f., 2. apr., 42184. l. (LR pase); 7427. f., 13. apr., 262. l. (LU darbinieka lieta); P1023. f., 2. apr., 20. l., 114. lp. (personas anketa).
- [2] Melks Ē. 1996. *Ginekologs prof. Ernests Putniņš un četri medicīnas zinātņu doktori (bijušie E. Putniņa skolnieki)*. Rīga: autora izdevums. 160 lpp.
- [3] Viksna A. 2011. *Latvijas Universitātes Medicīnas fakultāte: 1919–1950*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
- [4] Ozols J., Viksna A. 2001. *Rīgas 1. slimnīca*. Rīga: Nacionālais medicīnas apgāds, 29., 39., 75. lpp.
- [5] Grūtups A. 2007. *Ešafots: par vācu ģenerāļu tiesāšanu Rīgā*. Rīga: Atēna, 62.–64. lpp.

THE HAPPIEST YEARS OF LIFE: JĀNIS ENDZELĪNS IN KHARKIV

Natalia Prots, Kateryna Lyskova

*V. N. Karazin Kharkiv National University, Central Scientific Library,
Svobodu Sq., 4, Kharkiv, Ukraine
E-mail: rare.cnb@karazin.ua*

Background. Relations between Ukraine and Latvia have long-standing cultural and historical traditions. The paths of Ukrainians and Latvians have crossed over many decades due to various circumstances. Many foreign scientists linked their destinies with Kharkiv. In particular, the founder of Latvian scientific linguistics, Jānis Endzelīns, who lived in the city for a long time and worked at Kharkiv University.

Aim. The purpose of our investigation is the study and exploration of the Kharkiv period of the Latvian linguist's life.

Methods. The regional approach to the study of the topic became the methodological basis of the article. The research is based on general scientific principles of knowledge, historicism, objectivity and systematicity, which allowed determining the object of research and its place among other issues.

Results. Close ties between Ukraine and Latvia were initiated at the end of the 19th century. In particular, in 1899, the Latvian Mutual Aid Society was founded in Kharkiv. Relations between the two countries gained particular momentum with the beginning of the World War I. At the beginning of 1916, amongst other nationalities in Kharkiv who had the status of refugees 13.2% were Latvians, and by the beginning of 1917 their number had increased to 17.2%. In the Kharkiv region, this indicator was 1.1%. In addition to political and socio-economic relations, the cultural and scientific ties between Kharkiv and Latvia are quite strong. Thousands of Latvians settled down in the territory of Kharkiv region, and some connected their lives with Kharkiv University. The first rector of Kharkiv University was a native of the city of Riga – Ivan Stepanovych Ryzhskiy (1759–1811). During 1918–1920, the rector of Kharkiv University was Professor Pyatnytskyi Porfiriy Petrovych, who likewise was born in Riga. The activities of the famous linguist, the founder of Latvian scientific linguistics, comparative and Baltic-Slavic linguistics Jānis Endzelīns (1873–1961) are connected with Kharkiv. At the invitation of the Academic Council of the university, the young scientist arrived in Kharkiv in 1908. Jānis Endzelīns from 1909 to 1920 worked at the Faculty of History and Philology at the Department of Comparative Linguistics and Sanskrit.

Conclusion. The connection between the Ukrainian Kharkiv and Latvia can be traced back through the centuries. Latvians left quite a noticeable mark on the scientific, educational and cultural life of the city. A special role in the development of science belongs to the Latvian linguist Jānis Endzelīns. Summarizing our limited research, we can state that during the relatively short period of time Endzelīns stayed in Kharkiv, he became a respected and talented teacher and an outstanding scientist, whose name was immortalized on the memorial plaque of the university library.

References

- [1] Академик Ян Эндзелин : библиография. – Рига : АН Латв. ССР, 1958. – 108 с.
- [2] Жванко Л. М. Біженці Першої світової війни: український вимір (1914–1918 рр.): монографія / Л. М. Жванко. – Харків: Віровець А. П. «Апостроф», 2012. – 568 с.

LATVIJAS UNIVERSITĀTES VĒSTURISKAIS KAROGS – NO PIRMSĀKUMIEM LĪDZ MŪSDIENĀM

Rūdolfs Rubenis

Latvijas Universitāte, Latvijas Universitātes Muzejs, Raiņa bulvāris 19, Rīga, Latvija
E-pasts: rudolfs.rubenis@lu.lv

Ievads. 2023. gada 16. novembrī apritēs 85 gadi, kopš Latvijas Universitātes (LU) vēsturiskais karogs tika izgatavots un iesvētīts 1938. gada 16. novembrī, kas sakrīta ar Latvijas valsts 20 gadu jubileju – šogad Latvijas valsts atzīmēs 105 gadu jubileju. LU dibināta 1919. gada 28. septembrī, bet LU karoga vēsture sākusies krietni vēlāk. “Vācisko” studentu korporāciju un “latvisko” studentu vienību, biedrību u. c. nesaskaņas 30. gados novilcināja LU karoga izmantošanu simboliskiem mērķiem, ko paildzināja padomju un vācu okupācijas laiki. Pēc Latvijas valsts atjaunošanas, sākās pastāvīga LU vēsturiskā karoga izmantošana LU tradīciju ietvaros.

LU karoga oriģināla kreisā puse
(RVKM krājums)

Mērķis. Izvērtēt LU vēsturiskā karoga vēsturi, sākot ar tā pirmsākumiem un noslēdzot ar mūsdienām, analizēt tā lomu LU un Latvijas valsts vēsturē, uztverot to kā vienu no neatkarīgās Latvijas valsts nacionālajiem simboliem.

Metodes. Referāta gatavošanā izmantota hronoloģiskā metode, lai izveidotu analītisku aprakstu hronoloģiskā secībā, un salīdzinošā metode, lai izšķirtu kopīgo un atšķirīgo vēstures avotos un literatūrā par LU karogu kā vēstures avotu un vienu no Latvijas valsts nacionālajiem simboliem.

Rezultāti. Strādājot ar LVVA fondiem un LNB Digitālajā bibliotēkā pieejamajiem avotiem, kā arī esošajiem publicētajiem pētījumiem un konsultējoties ar RVKM par LU karogu kā muzeja priekšmetu, laikposmā no 2021. līdz 2022. gadam izdevies ne tikai publicēt rakstu LU Muzeja rubrikās “Mēneša priekšmets” un “Zem lupas”, bet arī līdz šim konstatēt jaunus, novatoriskus faktus par LU vēsturiskā karoga pirmsākumiem un lietojumu mūsdienās.

Secinājumi. LU vēsturiskajam karogam nav zudusi simboliskā nozīme, taču mainījies studentu akadēmisko mūža organizāciju attieksme pret to. Attieksme ir ļoti neitrāla, jo mūsdienās visi studentu akadēmisko mūža organizāciju biedri (-es) sevi neidentificē ar LU, bet gan ar citām Latvijas un pasaules universitātēm. Okupācijas varu aizliegums izmantot LU karogu simboliskiem nolūkiem izraisīja tā aizmiršanu divām paaudzēm, tāpēc LU Muzejam nācās par to atgādināt caur zinātnisko pētniecību.

Vēres

Rubenis R. 2021. *Latvijas Universitātes vēsturiskais karogs*. Rīga: LU Muzejs. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/56708>

Rubenis R. 2022. *Studentu/šu korporāciju dokumentālās liecības par LU Karoga fonda neizveidošanos*. Rīga: LU Muzejs. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/58957>

EVIDENCE AND MEMORIAL OBJECTS OF COOPERATION BETWEEN THE UNIVERSITY OF LATVIA AND THE DRAGOMANOV STATE UNIVERSITY OF UKRAINE

Liudmyla Savenkova, Mykhailo Bezsmertnyi

*Dragomanov State University of Ukraine, Academic Library, Pyrohova str. 9, Kyiv, Ukraine
E-mail: m.a.bezsmertnyi@npu.edu.ua*

Background. When the life is clouded by cataclysms and warfare, there is a special phenomenon that supports and guides people through troubles – connection with friends and colleagues. Small stories of acquaintance, started projects, formal and informal meetings with people from different countries who had found common ground for cooperation become especially important for international research activity.

Documented link between the University of Latvia and the Dragomanov University has been established at least twelve years ago, when their libraries signed cooperation agreement in 2011. In the subsequent year, general interuniversity agreement was signed. [1] Since then, numerous meetings, projects and journeys have taken place. Common photos, souvenir exchange were an integral part of those events and became an evidence and remembrances of interuniversity cooperation development.

Aim. Our purpose is to show importance of preserving these gifts to save memories about history of partnership between the University of Latvia and the Dragomanov University.

Fig. 1. Exhibition of souvenirs from the University of Latvia

Methods. We have aspired to locate and show memorial objects and photos stored in the Dragomanov University, university's Academic Library and Museum that bear witness of mutual works and events with our colleagues from the University of Latvia.

Results. Our search has led to the creation of an exhibition dedicated to the University of Latvia in the Museum. Exhibits are to be catalogued in the near future.

Conclusion. Such artifacts are of historical value as the evidence of academic ties, hence, we invest efforts to preserve them and prevent their loss.

References

- [1] "An agreement with the University of Latvia was signed," *Dragomanov National Pedagogical University*, May 22, 2012. <https://npu.edu.ua/novyny/podii/zahalnuniversitytetski/2012-05-22-14-40-22> (accessed Mar. 27, 2023).

EDISONA SPULDZĪTE LATVIJAS UNIVERSITĀTES ĒKĀ

Valdis Segliņš

*Latvijas Universitāte, Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte, Jelgavas iela 1, Rīga, Latvija
E-pasts: valdis.seglins@lu.lv*

Ievads. Neparastas jubilejas mūsdienās nav retums, un tomēr Latvijas Universitātes (LU) ēkas kopā ar Latviešu biedrības namu pieslēgšana elektriskai strāvai ir nozīmīga, un tā tiek veikta vairākos posmos līdz 19.–20. gadsimta mijai, kad viss LU ēku kopums kvartālā ir pieslēgts. Tam ir būtiska ietekme uz augstākās izglītības un pētniecības procesu.

Mērķis. Pētījuma mērķis bija izzināt Latvijas Universitātes, kas ir viena no senākajām augstskolas ēkām, apgaismojuma vēsturi, sākot no skalu un sveču apgaismojuma, petrolejas lampām un gāzes laternām, no pirmajam elektriskajiem gaismas ķermeņiem līdz pilnīgai ēkas elektrifikācijai.

Metodes. Pētījums balstās uz Latvijas Nacionālā vēstures muzeja un Latvijas Universitātes arhīvu un krājumu materiālu un publicēto avotu studijām.

Rezultāti. Veiktais pētījums atsedz Latvijas Universitātes galvenās ēkas Raiņa bulvārī 19 apgaismošanas vēsturi, kuras elementi ir fragmentāri saglabājušies ēkas interjerā. Nozīmīgākais posms ir saistīts ar pirmajiem ēkas pieslēgumiem pie Rīgas pilsētas Pirmā jeb Vācu teātra elektrostacijas 1887. gadā, pēc tam pie ģenerators Latviešu biedrības namā. Šis solis ir izšķirošs studiju un pētniecības darba pilnīgai reorganizēšanai. Telpas tiek izgaismotas, un pētījumus ir iespējams kvalitatīvi veikt arī nepietiekoša ārējā apgaismojuma apstākļos, var veikt daudzus mikroskopiskus novērojumus. Turpmākajos gados studijas kļūst pieejamas sievietēm eksaktos priekšmetos un laboratorijas tiek pakāpeniski aprikotas ar pašiem modernākiem elektriskiem mērinstrumentiem. LU ēkas elektrifikācija noslēdzas 1905. gadā, bet pilnībā tiek pārveidota 1921.–1923. gadā, kad daudzās petrolejas lampas un dažādie elektriskie gaismekļi tiek aizstāti ar Edisona patenta OSRAM spuldzēm. Studijas un pētniecība var attīstīties vienos no pašiem modernākiem apstākļiem Eiropā, un sasniegumi studijās un pētniecībā to turpmākajos gados apliecina.

Secinājumi. Elektrības pieejamība būtiski maina visas Universitātes dzīvi pašos pamatos – no iespējām pārstrukturēt studiju procesu, padarīt to pieejamu sievietēm var tikt realizēti ļoti daudzi jauni studiju eksperimenti un laboratorijas darbi, nodrošinot to pārņemšanu no pētniecības zinātniskām laboratorijām Eiropā. Tā ir dzirkstele, kas ļauj izgaismot pētniecības neierobežoto telpu, diemžēl to pārtrauc Pirmais pasaules karš, un sasniegtā studijās un pētniecībā atjaunošana ilgst vairākus gadu desmitus, bet izrāviens neseko.

Mēs esam pārmaiņu pasaulē, kur inovācijas ir ikdiena, un modernajos digitālajos rīkos sen neesam avangardā, bet, mācoties no vēstures, mums ir vajadzīga dzirkstele, lai jauna gaisma austu, un nav pamata domāt, ka panākumu nebūs.

LATVIJAS UNIVERSITĀTES PRIVĀTDOCENTA RAIMUNDA PAVASARA (1902–1985) DARBĪBA ORTOPĒDIJAS NOZARĒ

Mārtiņš Vesperis

Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs, Ukrainas neatkarības iela 1, Rīga, Latvija
E-pasts: martins.vesperis@mvm.gov.lv

Ievads. Pirmās zināmās ortopēdiskās protēzes atrastas arheoloģiskajos izrakumos Ēģiptē un Irānā, kur tās izgatavotas pirms 5000 gadu senā pagātnē. Lielākās izmaiņas ortopēdijā un protēžu izgatavošanā pasaulē notika 20. gadsimta pirmajā pusē Pirmā pasaules kara ietekmē. Vēl pirms Pirmā pasaules kara Krievijas impērijā bija iespēja iegādāties dažādas ortopēdiskās protēzes.

Mērķis. Aprakstīt un izvērtēt Latvijas Sarkanā Krusta (LSK) Ortopēdijas darbnīcas nozīmi Latvijā un Latvijas Universitātes (LU) privātdocenta Raimunda Pavasara darbību tajā un ortopēdijas nozarē.

Metodes. Izmantota vēsturiski salīdzinošā un vēsturiski aprakstošā metode. Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja (PSMVM) krājumā glabājas R. Pavasara biogrāfiskie materiāli un foto liecības, kā arī dažādas protēzes. PSMVM bibliotēkā pieejama uzziņu literatūra par ortopēdijas nozari, kas sniedz ieskatu tās darbībā 20. gs. pirmajā pusē.

Rezultāti. 1921. gada 1. janvārī LSK atvēra ortopēdijas nodaļu, kurā tika izgatavotas dažādu veidu ortopēdiskās protēzes un priekšmeti kara invalīdiem un personām, kuras cietušas dažādos nelaiemes gadījumos. No 1935. līdz 1943. gadam LSK Ortopēdiskās darbnīcas ārstnieciskais vadītājs bija ārsts Raimunds Pavasars, kurš no 1932. gada bija LU Ķirurģiskās klīnikas asistents. 1938. gadā viņš aizstāvēja medicīnas doktora disertāciju “Amputācijas stubrs un protēze”. No 1941. līdz 1944. gadam R. Pavasars bija LU Medicīnas fakultātes I šķiras lektors un privātdocents. Savu darbību ortopēdijā R. Pavasars turpināja arī bēgļu gaitās Vācijā, kur no 1945. līdz 1950. gadam vadīja Libekas latviešu slimnīcu, kurā bija izveidota ortopēdijas nodaļa, kas izgatavoja kara invalīdiem un karā cietušajiem nepieciešamās protēzes.

Secinājumi. Dr. med. Raimunds Pavasars ir pirmais ārsts, kurš LU aizstāvējis savu medicīnas doktora disertāciju ortopēdijas nozarē, kā arī viens no nedaudzajiem ortopēdiem, kas strādāja Latvijā pirms Otrā pasaules kara. Jau no savas darbības sākuma LSK darbnīcā protēzes tika izgatavotas individuāli katram pacientam, tāpēc šī darbnīca dominēja ortopēdijas nozarē Latvijas Republikas laikā. R. Pavasars LSK turpināja un veicināja jau iestādes iepriekš iesākto darbu, kas turpinājās, viņam darbojoties Libekas latviešu slimnīcā Vācijā pēc Otrā pasaules kara.

Vēres

Apskats. Latvijas Sarkanā Krusta žurnāls. Rīga, 1922.–1940.

Dr. med. Raimunda Pavasara, lett. Publicētie darbi. *Universitas*, 1966, Nr. 17, 71.–72. lpp.

Grāvere R. Valmieras puikam Raimundam Pavasaram – 110. *LĀZA Apkārtraksts*, 2012, Nr. 161, 31. lpp.

Pavasars R. 1937. *Amputācijas stubrs un protēze.* Rīga.

Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja krājums: R 12854, R 12858 – R 12865, R 12871, R 33396.

Протезы. Акц. общ. Е. М. Нурдквистъ. Гельсингфоррскъ, 1917.

Швабе Э. 1901. Каталог хирургии. Москва, с. 426–433.

Viksna A. 2011. *Latvijas Universitātes Medicīnas fakultāte 1919–1950.* Rīga, 415.–416. lpp.

ASTRONOMU DISERTĀCIJAS LATVIJAS UNIVERSITĀTES MUZEJA KRĀJUMĀ

Gunta Vilka

Latvijas Universitāte, Latvijas Universitātes Muzejs, Raiņa bulvāris 19, Rīga, Latvija
E-pasts: gunta.vilka@lu.lv

Temata aktualitāte. Latvijas Universitātes (LU) Muzeja Frīdriha Candra un Latvijas astronomijas kolekcijā glabājas ap 20 Latvijas Valsts universitātes (LVU) un LU astronomu disertāciju. Šie darbi ir reģistrēti muzeja datubāzē, bet līdz šim nebija sīkāk pētīti un klasificēti.

Mērķis. Apkopot un izanalizēt ziņas par LVU un LU astronomu disertācijām, kas glabājas Frīdriha Candra un Latvijas astronomijas kolekcijā – kopējais skaits, laika periods, darbu vadītāji, vai darbs aizstāvēts.

Metodes. Darbs ar muzeja krājumu – izanalizēt krājumā esošās astronomu disertācijas, iedalīt tās pa laika posmiem. Papildināt pētījumu ar informāciju par astronomiem no citiem literatūras avotiem – biogrāfijām, bibliogrāfijām, publikācijām, rakstu krājumiem.

Rezultāti. Tika veikts pētījums par to, cik un kādas astronomu disertācijas glabājas Frīdriha Candra un Latvijas astronomijas kolekcijā. Cik darbu ir katrā laika posmā. Pirmais posms no LU dibināšanas līdz Otrajam pasaules karam (1919–1939) – tika izstrādāti četri darbi, bet neviens no tiem nav nonācis muzeja krājumā. Nākamais laika posms ir Otrā pasaules kara periods (1939–1945), kad vienīgais disertāciju aizstāvēja LU Astronomiskās observatorijas direktors Alfrēds Žaggers, šis darbs aplūkojams LU Muzeja astronomijas ekspozīcijā. Trešais posms – padomju varas periods (1944–1991) – LVU pavisam tika aizstāvētas 46 astronomu disertācijas, no kurām LU Muzejā glabājas 13, starp tām ir trīs astronomu otrās zinātniskās pakāpes darbi. Vēl no šī perioda muzeja krājumā glabājas viens trimdā Vācijā aizstāvēts darbs un viens nepabeigts un neaizstāvēts darbs. No pēdējā laika posma pēc Latvijas varas atjaunošanas muzeja krājumā ir tikai trīs darbi – divi zinātņu doktora un viens habilitētā zinātņu doktora darbs. Muzeja krājumā glabājas arī dažādi dokumenti, kas saistīti ar disertāciju tapšanu un aizstāvēšanu, – darbu plāni, melnraksti, pavēles. Tie tika pārskatīti un izanalizēti. Ievērojamākās krājumā esošās disertācijas prezentācijā tiek aplūkotas atsevišķi.

Secinājumi. Frīdriha Candra un Latvijas astronomijas kolekcijā glabājas aptuveni trešdaļa zinātnisko grādu ieguvušo astronomu darbu. Kolekcijā ir aplūkojami visi četri astronomu otrās zinātniskās pakāpes darbi. Iegūtā informācija noderēs turpmākiem pētījumiem LU Muzeja darbiniekiem, vēstures studentiem, pētniekiem no citām institūcijām. Tā ļaus krājuma glabātājiem vieglāk orientēties šajā krājuma sadaļā, interesentiem palīdzēs ātrāk un vieglāk atrast vajadzīgos darbus.

PLANETĀRIJI RĪGĀ: IECERES UN REALIZĀCIJA

Ilgonis Vilks

Latvijas Universitāte, Astronomijas institūts, Jelgavas iela 3, Rīga, Latvija
E-pasts: ilgonis.vilks@lu.lv

Ievads. Pēc astronoma Jāņa Ikaunieka iniciatīvas 1947. gadā Latvijas Valsts universitāte (LVU) ierosināja Rīgā izveidot planetāriju. 1958. gadā tika atklāts pirmais pagaidu planetārijs. Kopš tā brīža lielāks vai mazāks planetārijs Rīgā ir darbojies visu laiku un Latvijas Universitāte (LU) ik pa brīdim bija aktīvi iesaistīta notikumos.

Mērķis. Izveidot pārskatu par planetāriju darbību Rīgā no 20. gadsimta vidus līdz mūsdienām, atsedzot to izveides, darbības vai slēgšanas iemeslus.

Metodes. Avotu izpēte, salīdzināšana un analīze. Pētījumā izmantoti gan atmiņas institūciju (LU Muzeja krājums, Latvijas Valsts arhīva dokumenti) materiāli, gan periodika.

Rezultāti. 1958. gada 19. novembrī Pionieru pilī tika atklāts pirmais planetārijs Baltijā. Tā direktors bija Aleksandrs Mičulis, lektori: Lilija Kondraševa, Biruta Sala, Dorisa Vainberga, Irēna Zimina. 1964. gadā pagaidu planetārijs beidza darbu. 1957.–1960. gadā Vecrīgā gribēja uzcelt lielāku planetāriju, bet nevarēja vienoties par vietu. 1960. gadā PSRS kultūras ministre Jekaterina Furceva lika slēgt pareizticīgo katedrāli Rīgas centrā. To ātrā tempā pārveidoja par Zinību namu, kuru atklāja 1964. gada 22. jūlijā. Tajā bija kinolektorijis un liels planetārijs ar *Carl Zeiss* aparātu (160 vietas). Ilggadējie štata lektori bija Lilija Kondraševa un Jānis Miezišs. Īsāku laiku strādāja Vitauts Brūvelis, A. Karlsons, Sofija Palazņika, E. Rožkalns, Irēna Zimina un citi. Uzstājās vieslektori no Zinātņu akadēmijas Radioastrofizikas observatorijas un LVU Astronomiskās observatorijas: Natālija Cimahoviča, Matīss Dīriķis, Ilga Daube, Ernests Grasbergs, Edgars Mūkins, Ivars Šmelde un citi. Tehnisko pusi pārzināja vecākais inženieris H. Krumholcs, strādāja arī citi tehniķi. Planetārijs bija ļoti populārs, 20 gados notika 25 tūkstoši seansu, kurus apmeklēja vairāk nekā trīs miljoni cilvēku. 1989. gadā Latvijas Ministru Padome pieņēma lēmumu atdot Kristus piedzimšanas katedrāli Latvijas pareizticīgo baznīcai, 1991. gada 1. jūnijā planetārijs beidza darbu. Diemžēl nebija izveidots plāns planetārija iekārtas izvietošanai citur. LU Astronomiskās observatorijas direktors Juris Žagars piedāvāja to nopirkt, darījums nenotika. 1997. gadā zinātnes centrs "Tehnoannas pagrabi" iegādājās nelielu japāņu planetārija aparātu *GoTo Ex-3*, taču tas netiek plaši izmantots. 2013. gada decembrī Latvijas Universitātes Muzejā iekārtots miniplanētārijs, taču projekcija netiek veikta uz kupola. 2010. gadā Ventspils Jaunrades namā izveidots planetārijs ar 40 vietām, kurā notiek regulāri seansi.

Secinājumi. Astronoms Jānis Ikaunieks aktīvi sekmēja planetāriju izveidošanu Rīgā. Planetāriju izveidošanai piešķīra līdzekļus, jo padomju periodā tie bija spēcīgs ateistiskās propagandas rīks. Zinību nama planetārijam bija ļoti daudz apmeklētāju. Tā izveidošana un slēgšana bija cieši saistīta ar laikmeta politiskajiem apstākļiem. Šobrīd Rīga ir vienīgā galvaspilsēta valstīs pie Baltijas jūras, kurā nav liela planetārija.

SPEICHERS OF INTELLECTUAL MEMORY: THE RESULTS OF COOPERATION BETWEEN THE MYKHAILO DRAGOMANOV UKRAINIAN STATE UNIVERSITY (KYIV, UKRAINE) AND THE UNIVERSITY OF LATVIA (RIGA, LATVIA)

Volodymyr Yevtukh

*Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University, Faculty for Social/Political Studies,
Pyrohova Str. 9, Kyiv, Ukraine
E-mail: yevtukh@ukr.net*

Short general remarks concerning the title of my presentation, in other words, my understanding of the two terms used therein:

- a) *Speicher* (German) – repository, also called a warehouse, depot, storage, buffer, stock or reserve, depending on the context, is a place or facility for storing tangible or intangible objects (*Educalingo, the dictionary for curious people*); in our case, it is about intangible objects;
- b) *intellectual memory* – it can refer to the recollection of symbolic messages, or it can refer to remembering of meanings, mastery of language. According to René Descartes (1596–1650), intellectual memory takes care of remembering the subject's own states, in other words, reflective memory (*Descartes's Intellectual Memory – Research Gate https://www.researchgate.net/publication/305715479_Descartes's_Intellectual_Memory*).

Speaking about cooperation between two our institutions, we have to keep in mind another kind of memory – *sensory memory*, which serves as the transmitter of information. In our context, both kinds of memory are important. Collecting facts, events, judgments (as information) about the cooperation, we are building a base for thinking about intellectualization of the process of cooperation itself and its outputs.

I propose to follow my prolegomena (reflections) about interconnection of intellectual memory and sensory memory looking for grains of intellectual light in the cooperation, which usually can seem quite routine: conferences, seminars, guest lectures, excursions – the attributes of any cooperation. I will try to give an answer to the question of what *Speicher* is here, concerning the way it functions.

I will take several examples from our cooperation to demonstrate how intellectual memory accumulates. All these examples are within the framework of the cooperation between our universities (2008–2022) and in particular during implementation of a common scientific project “Immigrants in the Society: Challenges for Education (2017–2018)”.

For reference: August 2022 National Pedagogical Dragomanov University was renamed to Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University.

1) General highlights of cooperation:

- a) exchange of information about political systems in two countries; about innovative technologies in educational systems; about the level of democracy in management of educational space in Latvia and Ukraine, etc.;

- b) exchange of theoretical approaches to the estimation of the role of immigrants in Ukrainian and Latvian societies;
- c) exchange of experiences of integration of immigrants into educational spaces of the countries in question.

What, in this context, is deposited in the Speicher of intellectual memory? First of all:

- democratic handling of immigrants (at the level of states and at the level of communities – especially legal regulations);
- open access to social services;
- openness of the education systems for immigrants;
- assistance to immigrants in communication with local population (accent on interethnic tolerance).

- 2) **Seminars** (as an examples: “Educational space in a multicultural environment: trends of the 21st century”, “Educational principles of the study of the inclusion of migrants in society”, “Educational problems of immigrants in modern society: Ukrainian and Latvian contexts”).

What, in this context, is deposited in the Speichers of intellectual memory? Here we are talking about principles: **how to build a common educational space; how to include into this space immigrant segment.**

- 3) **Cultural events of the cooperation.** Amazing opportunities to become acquainted with cultural traditions (I am speaking from the Ukrainian point of view) of Latvia and of its peoples: traditions of the castle in Cēsis, Bread Museum and Basilica in Aglona, the Academy of Technologies in Rēzekne, the University in Ventspils, fantastically picturesque coast of the Baltic Sea, incredibly interesting stories about their country and traditions, which were told by our Latvian colleagues.
- 4) **The outcomes of such a cooperation, in my opinion, are:**

- rapprochement in the understanding of the cooperation partner (i.e., his/her country, culture, traditions of his/her people);
- formation of the foundation for the preparation of joint programmes and joint projects, in particular, in the sphere of education;
- facilitating the integration of the Ukrainian partner into the European and international scientific and educational space through the publication of the results of joint activities (example: the joint publication of Ukrainian and Latvian colleagues “*Immigrants in Society: Challenges for Education in Ukraine and Latvia. International Journal of Smart Education and Urban Society (IJSEUS). 2019. № 10(2)*” is read by more than 30 times, etc.

The information stored in the Speichers (dates, events, details, a fixed description of different activities) should be structured according to the degree of its importance and relevance in compliance with the needs of its possible use (one can say, by preparing the lecture about the country, by preparing a new joint project, by preparing bachelor’s or master’s theses, or in a conversation with an interlocutor who is interested in our countries – Latvia and Ukraine):

- information of prime necessity (general information that demonstrates your knowledge of the subject);
- information of situational need (information that is necessary for a professional discussion);

- deferred information (information that is necessary for reflections in order to make a decision on a specific issue and submit relevant recommendations).

Conclusion. Mental reflections on cooperation are stored in our intellectual memory, and artifacts are presented in museums enlivening and enhancing our reflections (our memory).

Special remark: cooperation of Ukrainian universities with universities in EU countries contributes to mental/cultural decolonization of activities in post-Soviet space (emphasis on the Ukrainian socio-cultural space).

STAINED GLASS IN INTERIORS OF THE UNIVERSITY OF LATVIA AND ITS PURPOSE IN FORMATION OF ARCHITECTURAL ENVIRONMENT

Mariia Zenkova

*Mykhailo Boichuk Kyiv State Academy of Decorative-Applied Arts and Design, Department of Artistic Ceramics, Wood, Sculpture and Metal, 32 Mykhaila Boichuka St., Kyiv, Ukraine
E-mail: mari-zen@ukr.net*

Background. In the context of the actualization of modern studies dedicated to the formation and development of subject-spatial design, the concept of the synthesis of the architectural environment and fine arts has a great value. For many years, the art of stained glass has been an actual element in the architectural space and occupies a special place in the formation of the artistic view of the environment.

Aim. To analyse the role of stained-glass in architecture on the example of the stained-glass windows of the main building of the University of Latvia in the cabinet of the Senate (presumably the end of the 19th century), and decorative composition on a wall of the Faculty of Computing (2003).

Methods. The methodological basis of the article is established by using historical and systematic principle with application of the methods of analysis, statistics, comparison, and generalization. The formal and stylistic analysis is used for clarifying the connection between the monumental art and space design.

Results. Of great value in the art of stained glass is its connection with the object-spatial environment of the interior, where stained glass is studied as an independent element and as a co-subordinate element of architectonics. The synthesis “architecture-stained glass-interior” is formed. The stained-glass is an organic continuation of the structure’s composition, responding to the tectonic and plastic characteristics of the entire ensemble. Stained glass can exhibit a variety of behaviours in the interior. In the window opening, it can visually occupy a different position depending on the role it has assumed. In one case, it appears as a partition that establishes the boundary between the outer and inner space and does not give a preference to either of them; may coincide in function with a window, emphasizing connections with the external space outside the walls of the building; can act as an analogue of the wall, focusing on the design of the interior space. For stained glass, light is of great importance – as natural lighting (stained glass window) or artificial light source (stained glass wall).

Conclusion. The role and significance of stained glass art in decoration of interiors have been revealed. The transformation of figurative-plastic solutions from ornamental-decorative (end of the 19th century), decorative-figurative and symbolic (2003) solutions was analysed. The priority role of using the decorative qualities of art glass and technological features in the formation of an artistic image with minimal use of additional means of glass processing has been established. It has been discovered that the decorative properties of stained-glass windows are well-suited for a holistic perception of the interiors of the university.

References

Inglis D., Hughson J. “The Sociology of Art: Ways of Seeing”; Palgrave Macmillan; 2005. Minukhins E. “Vitrazhi” (Stained glass. Rus.); Latvian State Publishing House; 1959.